

Avstrijska slovenistika in slovenska literarna veda

Andrej Leben

Inštitut za slavistiko Univerze Karla in Franca v Gradcu
andreas.leben@uni-graz.at

Članek obravnava razvoj avstrijske slovenistike po letu 1918 s posebnim ozirom na novejšo literarno vedo in njen prispevek k slovenističnemu literarnovednemu diskurzu. Prvi del osvetljuje strukturne, personalne in vsebinske razsežnosti stroke, drugi del pa prinaša oris literarnovednih težišč, s katerimi slovenistična raziskovalna dejavnost v Avstriji zavzema posebno mesto znotraj panorame slovenske literarne vede.

Ključne besede: avstrijska literarna veda / slavistika / slovenistika / slovenska literarna veda

Slovenistika v Avstriji

O zgodovini avstrijske slavistike je izšlo že več člankov in razprav, ki obravnavajo razvoj stroke in njenih institucij.¹ Na razpolago je tudi nekaj bibliografij in prispevkov o slovenističnem deležu na posameznih univerzitetnih oddelkih, nimamo pa sintetičnega pogleda v razvoj avstrijske slovenistike po letu 1918.² To je predvsem utemeljeno v tem, da se slovenistika praviloma pojmuje in obravnava kot del občle slavistike, ki združuje posamezne slavistične študijske smeri oz. programe (gl. Hafner 11–12).³ Vendar je na to vplivala tudi okoliščina, da na avstrijskih univerzah skoraj sto let ni bilo nobenega sistematiziranega znanstvenega mesta za slovenščino.⁴ Slovenisti in slovenistke so praviloma študirali pri profesorjih in profesoricah z drugih področij, če se ni kdo od asistentov ali univerzitetnih učiteljic slučajno habilitiral za slavistiko s slovenistično temo.

Prvo, sicer začasno, zgolj slovenistično asistentsko mesto je bilo razpisano leta 2004 na Univerzi na Dunaju, ko se je začel tudi niz sprva enoletnih, nato štirimesečnih slovenističnih gostujočih profesorur. Prizadevanja, da bi dunajska slavistika dobila stalno slovenistično znanstveno mesto, so se sicer izjalovila, vendar je Univerza v Gradcu po zaslugi Gernota Kocherja, dekana humanistične fakultete, razpisala prvo profesuro za slovenščino v zgodovini republike Avstrije (gl. Karničar, »200 Jahre« 36). Tako je dobila graška slavistika leta 2010 k obstoječim katedram za slovensko jezikoslovje in slovansko filologijo še katedro za slovenščino.

Kljub zgodovinski in strukturni vpetosti v slavistiko je avstrijska slovenistika začela razvijati bolj samostojno identiteto. Prve zametke je zaznati konec šestdesetih in v prvi polovici sedemdesetih let, ko so v Celovcu potekali Slovenski kulturni dnevi in je bil ustanovljen Slovenski znanstveni inštitut, bistveno pa je k temu primogla reforma univerzitetnega zakona leta 1975 z uvedbo slavističnih študijskih smeri. Leta 1977 so slovenski slavisti na strokovnem zborovanju na Bledu skupaj s koroškimi kolegi razpravljali o aktualnih problemih Slovencev na Koroškem, mdr. o vlogi celovške univerze (Bister et al. 242, 249), konec sedemdesetih let pa se je s slavističnimi srečanji in simpoziji začelo sodelovanje med univerzama v Celovcu in Ljubljani, kar je France Bernik označil kot »prodor naše slovenistike« (gl. Zadnikar). Porajajoče se slovenistično samorazumevanje je mogoče razbrati tudi iz leta 1980 ustanovljene graške knjižne zbirke *Slowenische Forschungsberichte* v uredništvu Stanislava Hafnerja, Ericha Prunča in Ludvika Karničarja.

Nadaljnje spodbude je v slovenistiko vnašala Katja Sturm-Schnabl, ki se je leta 1993 habilitirala in si prizadevala za uvedbo redne profesure za slovenščino na dunajski univerzi. Pri njej je diplomirala in promovirala vrsta mladih slovenistik in slovenistov, ki so predstavili svoja večinoma tudi knjižno objavljena dela mdr. na Filozofski fakulteti v Ljubljani (Bratož). Položaj slovenistike je okreplil tudi leta 1998 ustanovljeni Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju.⁵

Za razpoznavnost avstrijske slovenistike so nato skrbela številna strokovna srečanja. V preteklih desetih letih je Ludvik Karničar s soprireditelji v Gradcu organiziral vrsto simpozijev, nazadnje o vlogi mesta za slovensko kulturo (*Graz und Slovenen/Gradec in Slovenci*, ur. L. Karničar in V. Rajšp). Slovenski znanstveni inštitut na Dunaju je gostil mednarodni posvet o perspektivah slovenističnega študija in raziskav na univerzah po svetu (2005) in dvodnevni simpozij s programatičnim naslovom *Slovenistika v Avstriji* (2006). Simpozij, ki ga je zasnoval Gerhard Neweklowsky in naj bi na enem mestu zbral vse avstrijske slavistke in slaviste, ki se ukvarjajo s slovenskim jezikom, literaturo in kulturo, ter pospešil medsebojno izmenjavo (Neweklowsky 5), je pokazal, da je razmeroma malo avstrijskih slavistov in slavistik s slovenščino kot glavnim predmetom, da pa se s slovenističnimi temami ukvarjajo ne samo slavisti, temveč tudi raziskovalci in raziskovalke z drugih področij. Simpozij je osvetlil tudi situacijo in perspektive slovenistike na avstrijskih univerzah, pri čemer sta celovški (Mauerer-Lausegger) in graški prispevek (Karničar) podala nekoliko svetlejšo sliko, medtem ko je dunajski oris (Fischer) opozoril na ogroženost manjših študijskih smeri, kakršna je slovenščina, na ozadju bolonjskih reform.

Posebne pozornosti je bila nazadnje deležna graška slovenistika ne samo zaradi profesure za slovenščino in omenjenih simpozijev, temveč

tudi v sklopu slovesnosti ob dvestoletnici ustanovitve prve stolice za slovenščino na tedanji jezuitski univerzi v Gradcu, ki jo je leta 1811 zasedel njen pobudnik Janez Nepomuk Primic, sicer tudi ustanovitelj znanstvenega združenja Societas Slovenica (Karničar, »200 Jahre« 23). Gradec ne samo lahko velja za »zibelko slovenistike« (Vogel), tudi razvojne perspektive stroke in slavističnega oddelka so dokaj ugodne, saj je graška univerza uveljavila jugovzhodni evropski prostor kot osrednje medfakulteteno in meduniverzitetno raziskovalno težišče.⁶

Prav raziskovalna dejavnost je igrala osrednjo vlogo pri izoblikovanju avstrijske slovenistike. Razmahnila se je po uvedbi slovenščine kot samostojne študijske smeri, saj iz časa med vojnama izstopajo le raziskave Aleksandra Isačenka in Viktorja Paulsena o koroških narečjih oz. slovenskem verzu, po drugi svetovni vojni pa je bila slovenščina predmet v nekaterih jezikoslovnih študijah Herberta Schelesnikerja in Haralda Jakscheja, slovenska kultura pa v literarnovednih in kulturnozgodovinskih raziskavah Josefa Matla in Stanislava Hafnerja in etnoloških razpravah Pavla Zablatnika. Med raziskovalnimi projekti je treba na prvem mestu omeniti leksikalno inventarizacijo slovenskega ljudskega jezika na Koroškem, ki od leta 1975 poteka v okviru Avstrijske akademije znanosti pod vodstvom graških slavistov (Hafner, Prunč, Karničar), avstrijski jezikoslovci pa so sodelovali tudi pri zbiranju gradiva za slovenski, slovanski in evropski lingvistični atlas (gl. Smole). Slovenščina je bila zastopana še v nekaterih projektih akademije, npr. zborniku *Wien als Magnet?* (1996), raziskavah Geoga Holzerja in Angele Bergermayer o onomastiki in slaviji submersi ter v projektu *Enciklopedija slovenske kulture in literature na Koroškem* (2008–2011) pod vodstvom Katje Sturm-Schnabl, ki ga je po zapletih končala pod okriljem Slovenskega znanstvenega inštituta na Dunaju. Prav tako od sedemdesetih let naprej se je začela širiti slovenistična raziskovalna dejavnost znotraj univerzitetnih struktur, tudi v Salzburgu (Otto Kronsteiner) in Innsbrucku (Sigrid Darinka Völkl), predvsem pa na Dunaju, v Gradcu in Celovcu.

Na Dunaju se je ohranila jezikoslovna tradicija z disertacijama Pavla Zdovca in Katje Sturm-Schnabl o koroških krajevnih govorih in habilitacijskem spisu Gera Fischerja o položaju slovenščine in slovenske manjšine na Koroškem. Medtem ko so se Zdovec, Fischer, Georg Holzer, Michael Reichmayr in Gerhard Neweklowsky ukvarjali z lingvističnimi vprašanji in se je Elizabeta Jenko osredotočila na didaktiko slovenščine, se je od poznih osemdesetih let naprej začela razvijati tudi slovenistična literarna veda (Katja Sturm-Schnabl, Andrej Leben, Erwin Köstler, Stefan Simonek, Peter Scherber idr.). Že od sedemdesetih let naprej so slovenistične teme obravnavali tudi neslavisti, zlasti zgodovinarji (npr. Hans Haas, Karl Stuhlpfarrer, Arnold Suppan, Walter Lukan, Wolfgang Mitterauer, Feliks

J. Bister, Marija Wakounig) in sociologi (Ludwig Flaschberger, Albert F. Reiterer, Bernhard Perching). Podobo slovenistike na Dunaju dopolnjujejo raziskovalci, ki delajo izven univerzitetnih in akademskih struktur, kot pisatelj Lev Detela, pisec razprav in člankov o (koroški) slovenski literaturi in najpomembnejši recenzent avstrijskih slovenističnih knjižnih objav, in leksikograf Janko Pečnik, ki kot sodelavec Deželne obrambne akademije prispeva k razvoju slovenske vojaške terminologije.

Tudi v Gradcu so se slovenistične teme močneje pojavile v sedemdesetih letih, mdr. s tezaverskim projektom. Iz objav Stanislava Hafnerja, Ericha Prunča, Ludvika Karničarja in Manfreda Trummerja je razvidno, da je bilo razmerje med jezikoslovjem in literarno vedo sprva dokaj izenačeno in se je prevesilo v prid jezikoslovja šele potem, ko se je Hafner upokojil, Prunč pa preusmeril v tolmačenje in prevodoslovje. V devetdesetih letih je naraslo zanimanje za slovenščino, posebno za štajerske Slovence, tudi med neslavisti, o čemer priča zbornik *Steirische Slowenen* (1994) oz. *Slovenische Steiermark* (1997). Hkrati se je začelo obdobje tesnejšega sodelovanja med štajerskimi in slovenskimi znanstveniki na različnih ravneh in področjih. Za slovenistiko so relevantne predvsem raziskave zgodovinarjev o Slovencih in slovenščini na jezikovno mešanem območju avstrijske in slovenske Štajerske (Christian Promitzer, Klaus-Jürgen Hermanik, Martin Moll, Andrea Haberl-Zemljč) in geografov (Peter Čede in Dieter Fleck). Temu prostoru se posveča tudi Heinrich Pfandl na podlagi topografskih razglednic kronovine Štajerske iz let 1890–1918. Prav tako se nadaljuje raziskovanje zgodovine graške slavistike in slovenistike (Ludvik Karničar, Wolfgang Eismann, Peter Grzybek), s prihodom Andreja Lebna pa je spet močneje zastopana tudi literarna veda.

V Celovcu je Gerhard Neweklowsky raziskoval jezik slovenskih protestantov in jezikovne interference v slovenščini na Koroškem, Herta Maurer-Lausegger je razvila teorijo in metodo avdiovizualne dialektologije, jezikoslovec Heinz Dieter Pohl pa se je ukvarjal s toponomastiko v vzhodno alpskem prostoru in z izvorom koroških krajevnih imen. K slovenistični literarni vedi, ki je bila na celovski univerzi od začetkov zastopana (Pavle Zablatnik, Andreas Leitner, Rudolf Neuhäuser, Klaus Detlef Olof), sta v novejšem času prispevala komparativist Janez Strutz in slovenist Peter Svetina, a tudi germanisti (Klaus Amann, Hubert Lengauer in Primus-Heinz Kucher) in kot predavatelji Maja Haderlap, Fabjan Hafner, Janko Ferik in Erwin Köstler. Tudi v Celovcu so segli in še segajo na področje slovenistike številne druge stroke (zgodovina, sociologija, psihologija, didaktika, kulturne vede), sodelavke in sodelavci raziskovalnih ustanov slovenske manjšine (Slovenski znanstveni inštitut, Narodopisni inštitut Urban Jarnik) in individualni raziskovalci (Wilhelm Baum, Brigitta Busch,

Susanne Dermutz, Teodor Domej, Brigitte Entner, Peter Gstettner, Marija Jurić-Pahor, Dietmar Larcher, Avguštin Malle, Štefan Merkač, Andreas Moritsch, Klaus Ottomayer, Martina Piko, Lisa Retzl, Valentin Sima, Karl Stuhlpfarrer, Štefka Vavti, Vladimir Wakounig). Pozornost zaslužijo tudi leksikografsko delo Pavla Apovnika in prizadevanja za kartograflanje slovenskih krajevnih in ledinskih imen.

Glede na to, da se s slovenistiko ukvarja ne samo univerzitetna in akademska slavistika, temveč tudi vrsta drugih strok, se zastavlja vprašanje do kam sega avstrijska slovenistika in koliko se sploh ujema z modelom »nacionalnih filologij«. V *Enciklopediji Slovenije* opredeljujeta Peter Weiss in Darko Dolinar (»Slovenistika«) slovenistiko ali slovensko filologijo kot vedo o slovenskem jeziku in književnosti. Iz njunih prispevkov je razbrati, da je jezikoslovna veja starejša in da se je slovenistična literarna veda na začetku 20. stoletja osamosvojila od slavistike ter opredelila kot nacionalna veda, ki je svojo institucionalno podlago dobila z ustanovitvijo ljubljanske univerze in drugimi ustanovami. Oba avtorja utemeljujeta slovenistično stroko zgodovinsko, tj. od začetkov slovenskega knjižnega jezika in Trubarjevega registra vseh slovenskih knjig do sodobnosti, zlasti pa na osnovi dela raziskovalk in raziskovalcev. Weiss (383) navaja na področju jezika tudi avstrijske sloveniste »slovenskega rodu« in »tujec«, za kakršna veljata Neweklowsky in Pohl. Na področju literarne vede ni najti nobenega avstrijskega niti kakega »tujega« imena, tako da je poudarjen nacionalnofilološki vidik, ki se razteza tudi na t.i. zamejsko in zdomsko književnost. V tem smislu opozarja Dolinar (385) na to, da si je slovenistika kot nacionalna veda »od začetkov prizadevala sodelovati pri jezikovnem, kulturnem, socialnem in celo političnem razvoju naroda, zlasti pri razvijanju in utrjevanju nacionalne zavesti«, da pa se je že sredi preteklega stoletja nacionalno-ideološka vloga začela izgubljati tudi v literarni vedi. Oba avtorja omenjata primerjalne aspekte znotraj slovenistike v odnosu do drugih jezikov in literatur, Dolinar tudi spreminjanje pogledov na meje raziskovalnega področja, na možnosti sodelovanja z drugimi strokami in povezanost z literarno kritiko in esejistiko.

Četudi se je slovenistika v Sloveniji leta 1919 osamosvojila od slavistike, je v strukturnem pogledu – podobno kot avstrijska – ostajala še naprej del obče slavistike. Šele na začetku 70. let je opaziti pogostejšo rabo oznake slovenistika, ko se je povečalo tudi zanimanje za slovenistične dejavnosti zunaj republiških meja in v tujini, ki se je po letu 1990 še poglobilo. Slovenistika se potemtakem ni (več) pojmovala le kot nacionalna filologija, temveč tudi kot skupek vseh slovenističnih izobraževalnih in raziskovalnih dejavnosti po svetu, kar v bistvu velja še danes. Prav tako ostaja vpeta v slavistiko, saj se je edino Univerza v Ljubljani odločila za ustanovitev

samostojnega slovenističnega oddelka, medtem ko je slovenistika v Mariboru še naprej na Oddelku za slovanske jezike in književnosti. Na Primorski univerzi v Kopru sicer obstaja oddelek za slovenistiko, vendar ni oddelka za slavistiko, medtem ko na Univerzi v Novi Gorici ni nobenih oddelkov in slovenistične študijske programe izvaja humanistična fakulteta.

Tudi avstrijske slovenistike ne kaže razumeti preozko, nesmiselno pa bi bilo tudi razlikovanje med Slovenci in Neslovinci ali med Avstrijci in Neavstrijci, saj gre za razvejeno polje struktur in ljudi, ki jih družijo zanimanja za slovenščino. Vendar gre slovenistiki znotraj avstrijske slavistike posebno mesto, saj se ukvarja ne samo z jezikom, literaturo in kulturo sosednje države, ki si deli z Avstrijo skupno politično preteklost in skupno »evropsko« sodobnost, temveč tudi eno od avtohtonih manjšin, na kar je opozoril že Hafner (12). Ustroj avstrijske slovenistike določajo potemtakem predvsem naslednji dejavniki:

- povezanost s skupnim kulturnim prostorom,
- povezanost z eno izmed avtohtonih narodnostnih manjšin,
- povezanost s slovenistiko kot nacionalno filologijo sosednje države.

Ti dejavniki zaznamujejo tudi raziskovalna področja avstrijske slovenistike in obenem specificirajo njen prispevek k slavistiki in slovenistiki v Sloveniji. Doberšen del avstrijskih raziskav po letu 1918 zajema s področij, ki zadevajo obdobja od naselitve alpskih Slovanov in nastanka Karantanije do razpada monarhije in si jih deli tako s slovenistiko v Sloveniji kakor z nefilološkimi strokami. Posebno težišče pa tvorijo teme, ki zadevajo slovenščino na Koroškem in Štajerskem, saj je število tozadevnih razprav komaj pregledno. K slovenski in avstrijski kulturni zgodovini pa prispeva avstrijska slovenistika tudi z raziskovanjem stroke same.

Avstrijska slovenistika se je v preteklih desetletjih sicer razvila v relativno močno interdisciplinarno stroko, vendar je zabeležiti tudi negativne pojave in spremembe. Avstrijska akademija znanosti je leta 2011 zaprla Balkansko komisijo zaprla Balkansko komisijo, s čimer je pod vprašajem tudi nadaljnje izhajanje Tezavra slovenskega ljudskega jezika na Koroškem. Že leta 2006 je bil ukinjen Avstrijski vzhodni- in jugovzhodni inštitut, ki je izdajal revijo *Österreichische Ost-Hefte*, v kateri so izhajali tudi slovenistični prispevki. Glede na to, da je zadnji zvezek graških *Slowenistische Forschungsberichte* izšel leta 1999, trenutno ni nobene slovenistične knjižne zbirke, razen znanstvene zbirke Pavlove hiše v Laafeldu/Potrni, kjer izhajajo slovenistične razprave in domoznanske študije. Vrzel, ki je nastala po ukinitvi zbirke Disertacije in razprave Slovenskega znanstvenega inštituta v Celovcu, deloma zapolnjuje založba Kitab z novo zbirko *Kitab Zeitgeschichte*, ki upošteva koroško slovensko tematiko. Odkar je bila pred več kot dvajsetimi leti ukinjena *mladje*, tudi ni več nobene avstrijske

revije, kjer bi lahko redno izhajali prispevki v slovenskem jeziku. Avstrijski slovenisti so v tem pogledu odvisni od revij v Sloveniji ali objav v nemškem in drugih jezikih. Velik del slovenskih razprav je najti v konferenčnih in tematskih zbornikih, občasno tudi v koledarjih in almanahih manjšine (Koroški koledar, Koledar Mohorjeve družbe, Signal). Slovenistične monografije izhajajo pri založbah v Nemčiji, Avstriji in Sloveniji, sicer pa najpogosteje pri koroških založbah (Mohorjeva, Drava, Wieser, Kitab). Vse to kaže na integriranost raziskovalk in raziskovalcev v nacionalne in mednarodne znanstvene in založniške mreže in ravno v tem je morda tudi moč avstrijske slovenistike.

Literarnovedna slovenistika

Darko Dolinar (*Med književnostjo* 30) je označil konec prve svetovne vojne kot zgodovinsko prelomnico za slovensko literarno vedo, ko se je družbeno okolje stroke bistveno spremenilo, hkrati pa ugotovil, da glede njenega notranjega, teoretično-metodološkega ustroja ni bilo izrazitega novega začetka, ker so se njene vodilne osebnosti, s katerimi je stroka dobila znanstven ustroj, formirale že v prvih desetletjih 20. stoletja. Formiranje nacionalne slovenske literarne vede oz. nacionalne filologije je po eni glavnih razvojnih linij povezano z avstrijsko, tj. z dunajsko in graško slavistiko, kjer so se mdr. šolali Prijatelj, Kidrič in Žigon (Dolinar, nav. d. 44–45, 95, 119–134).

Avstrijska slavistika se je po razkroju monarhije znašla v povsem novem položaju. Na Dunaju si je opomogla po prihodu Nikolaja S. Trubeckoja leta 1923, na graški slavistiki pa se je končalo obdobje, ko so bili izključno Slovenci imenovani za profesorje. Ena od obeh slavističnih kateder je ostala nezasedena do Hafnerjeve izvolitve leta 1964, drugo je leta 1923 prevzel Heinrich Felix Schmid, ki je usmeril pozornost na vzhodno slovansko kulturno in vseslovansko pravno zgodovino (Matl 194).

Slovenska literarna veda se je v obdobju med vojnoma torej razvijala iz avstrijske slavistične tradicije, a brez vidnega nadaljnega deleža avstrijske slavistike, če izvzamemo študijo *Slovenski verz* (1939, 1975) Aleksandara Isačenka. Tudi po drugi svetovni vojni je bil njen prispevek leta dokaj skromen. Slovenski literaturi se je priložnostno posvetil slavist in balkanolog Josef Matl v okviru primerjalnih raziskav, vendar so pri njem promovirali Valentin Inzko sen., Harald Jaksche, Anneliese Lägroid, Erich Prunč, Herbert Schelesnik, Herbert Trathnigg, France Vrbinc in Pavel Zablatnik, mentoriral in ocenjeval pa je tudi literarnovedne disertacije Mathiasa Macheja (Cankar), Anite Pociwuschek (Jurčič), Marije Spieler

(dvojezično pesništvo pri Slovencih), Božene Terček (slovenska literatura od 1918 do 1940) in Sigrid Darinke Völkl (podoba slovenskega kmeta v realistični literaturi) (Reichmayr 359-363).

V sedemdesetih letih so Hafner, Prunč in Zablatnik začeli raziskovati koroško slovensko slovstvo, ki je postalo eno najplodnejših tematskih težišč avstrijske slovenistike. Hafner, sicer tudi prevajalec Cankarja, Finžgarja, Meška, Juša Kozaka, Prežiha (*Slowenische Novellen*, 1940) in Ingoliča (*Die Draußlößer*, 1943), se je ob tem poglobljeno ukvarjal s slovensko-nemško dvojezičnostjo na Koroškem (Maurer-Lausegger, »Stanislaus Hafner« 134–35) in je skupaj z Erichom Prunčem tudi avtor prispevka o literaturi narodnostih manjšin v Avstriji (»Die Literatur der nationalen Minderheiten«, 1976) za avstrijski zvezek Kindlerjeve literarne zgodovine po letu 1945. Prunč je v več člankih obravnaval koroško slovensko literaturo z jezikoslovnega vidika (»Nekateri problemi koroškega slovenskega slovstva do 1848«, 1969/1973; »Ustna in pisna tradicija v slovenskem slovstvu na Koroškem«, 1973; »Kapelški pasijon«, 1989; »Volks- und Kunstichtung der Slowenen«, 2003) in v tandemu s Pavlom Zablatnikom napisal literarnozgodovinske preglede antologije *Das slowenische Wort in Kärnten/Slovenska beseda na Koroškem* (1985). Zablatnik, ki velja za enega od pionirjev slovenistike v Celovcu in je od leta 1973/74 dobro desetletje predaval na slavistiki (gl. Maurer-Lausegger, »Pavle Zablatnik« 58–62), se je posvetil ljudskemu slovstvu in bukovništvu, a tudi sodobni literaturi (»Literatura koroških Slovencev po letu 1945«, 1975; »Sodobna slovenska književnost na Koroškem«, 1981). Prunčeva glavna pozornost pa je veljala literarnemu ustvarjanju Urbana Jarnika, ne samo s tekstološko-leksikološkimi raziskavami kot v habilitaciji (*Urban Jarnik*, 1987, 3 zv.) in izdaji njegovih pesmi in prevodov (2002), temveč tudi z literarnega vidika (»Urban Jarnik kot pesnik«, 2003). Nadalje je pisal o liriki Gustava Januša (»Version und Autoversion der Gedichte von Gustav Januš«, 2002) in Janija Oswalda (»'Ich entkleide mich der Sprache': Jani Oswald als Migrant zwischen den Sprachen«, 2008). Obilo gradiva za prihodnje literarnovedne slovenistične raziskave pa vsebuje podatkovna zbirka nemških prevodov v slovenščino in hrvaščino v letih 1848–1918, ki je nastala v okviru raziskovalnega projekta na Inštitutu za teoretično in praktično prevodoslovje v Gradcu (Prunč, »Deutsch-slowenische«).

V zvezi s slovensko literaturo na Koroškem je treba omeniti tudi kulturnopolitično esejistiko Florjana Lipuša o materialnih in duhovnih pogojih literarnega ustvarjanja (*Literatura na zatožni klopi*, 1966; *Kulturni položaj koroških Slovencev*, 1968; *Literarno ustvarjanje na periferiji dveh kulturnih središč*, 1974, idr.) in razprave Leva Detela o povojni slovenski koroški literaturi ter njegovo monografijo *Povojni slovenski koroški pesniki in pisatelji* (1977). To

temo je obravnavala tudi Vida Obid v razpravi »Die slowenische Literatur in Kärnten seit 1945« (1979), ki je izšla kot prvi zvezek zbirke Disertacije in razprave. Pozneje se je Detela posvetil še koroški slovenski literaturi v razmerju do slovenske in sodobne avstrijske literature (»Die Literatur der Kärntner Slowenen und die slowenische Literatur«, 1992; »Determinante nove slovenske koroške književnosti«, 1993). Področja koroške slovenske literature sta se dotaknili tudi germanistični disertaciji Helge Mračnikar o reviji mladje (*Die kärntner-slowenische Literatur- und Kulturzeitschrift »mladje – literatur in kritika«*, 1981) in Mirka Messnerja o Prežihlu (*Prežihov Voranc und die Bauern*, 1980). V območje slovenistike prav tako sodi disertacija Francija Zwittera ml. o slovenski kulturni politiki in ljubiteljskem gledališču med 1900 in 1941 (*Grundzüge und Entwicklung der slowenischen Kulturpolitik in Kärnten in den Jahren von 1900 bis 1941*, 1983), ki sta ji tematsko sledili disertacija Maje Haderlap, objavljena leta 2001 pod naslovom *Med kulturo in politiko: Slovenska gledališka dejavnost na Koroškem 1946–1976*, in monografija *Med tradicijo in inovacijo: Sodobno slovensko gledališče na Koroškem* (2004) Andreja Lebna.

Izdajanje pregledov koroške slovenske literature je doseglo vrhunec v letih 1989 do 1995,⁷ že prej pa so izhajali tudi avtorski portreti in raziskave literarnih motivov (Reginald Vospernik, Janko Messner), vaško tematiko pa je analiziral Janez Strutz (»'Das Dorf an der Grenze': Ein historisch-ästhetischer Versuch über Interferenzen zwischen der neueren slowenischen und deutschsprachigen Literatur in Österreich«, 1986; »Vaška tematika v novejši literaturi na avstrijskem Koroškem«, 1988). Strutz, ki svoje delo umešča v sklop celovskega komparativističnega raziskovalnega težišča o literarnih vezeh v prostoru Alpe-Jadran (Strutz, »Regionalität« 110), je izdal tudi knjigo *Profile der neueren slowenischen Literatur in Kärnten* (1989, 1998), zbirko monografskih esejev, ki so jih napisali avtorji in avtorice iz Italije, Slovenije in Avstrije (L. Detela, F. Hafner, M. Spieler, J. Strutz, M. Vrbinc ter V. Obid, K. D. Olof in M. Miladinović Zalaznik). Druga izdaja knjige ob tem vsebuje še pregledne članke o novejši otroški literaturi (B. Busch), scensko-dramskem ustvarjanju (A. Leben), slovenski filmski dejavnosti (Stefan Hafner) in obsežen biografski in bio-bibliografski razdelek. Izdajatelj je opozoril na mnogoplastnost predmeta, ki sega čez rob razširjenih monofiloloških praks v literarnih vedah, na raznolikost teoretskih in metodoloških pristopov in nenazadnje na bilingvalnost in bikulturnost avtoric in avtorjev prispevkov, ki prihajajo iz avstrijske slavistike, komparatistike in nenemško govoreče germanistike in so deloma dejavni tudi kot literarni ustvarjalci in prevajalci (Strutz, »Zur zweiten Auflage« 7, 9). Kompleksnost in prepletenost individualnih praks sodi torej med značilnosti samega predmeta, ki je s prevodi, razpravami in izvirnimi besedili dostopen tudi v nemškem jeziku.

Vsekakor je literarno ustvarjanje Slovenk in Slovencev na Koroškem glavni predmet avstrijske literarnovedne slovenistike, ki skupaj s prispevki raziskovalcev v Sloveniji (I. Grafenauer, M. Kmecl, F. Zadavec, B. Paternu, J. Koruza, J. Pogačnik, H. Glušič, S. Borovnik, D. Poniž, D. Bandelj idr.) sooblikuje diskurze o slovenski literaturi in tudi slovensko literarno zgodovino, če jo razumemo enciklopedično ali kot hipertekstni arhiv (Juvan 43-44). Kajti drugačno podobo pokažejo reprezentativne slovenske literarne zgodovine, v katerih ni zaslediti večjega odmeva na delo avstrijskih raziskovalcev, kot da se v Sloveniji piše drugačna zgodovina slovenske literature na Koroškem kakor v Avstriji.⁸ Po drugi strani pa tudi avstrijska slovenistika ni predložila »svojega« pregleda slovenskega slovstva.⁹

Teoretični in metodični pristopi avstrijskih slovenistov, komparativistov, germanistov idr. k slovenski literaturi na Koroškem se v marsičem razlikujejo od slovenske literarnovedne prakse, saj praviloma izhajajo iz regionalne ali interregionalne perspektive in so namenjeni avstrijskemu recepcijskemu okolju. To je opaziti že v Strutzovih razpravah »Casarsa, Mat(t)erada, Vogrče/Rinkenberga ali medregionalnost in literatura - koncept regionalnega težišča celovške komparativistike« (1990) in »Eine 'kleine Literatur': Zur Soziologie und Ästhetik der neueren slowenischen Literatur in Kärnten« (1989, 1998), še bolj pa v članku »Das literarische Leben« (1998), ki ga je napisal skupaj s Klausom Amannom za koroški zvezek zgodovine avstrijskih zveznih dežel po letu 1945 in v razpravi »Der Alpen-Adria-Raum, das Dreiländereck und die nationalstaatliche Dreiteilung im Spiegel der Literatur« (2006). (Inter)regionalni komparativistični model, o katerem je Strutz razpravljal tudi v prispevku »Dialog, Polyphonie und System. Zur Problematik einer Geschichte der 'Kleinen Literaturen' im Alpen-Adria-Raum« (2003) in v svoji habilitaciji (*Regionalität und Interkulturalität*, 2004) pretresa koncept filoloških nacionalnih literarnih zgodovin. Njegovo teoretično in analitično delo sicer presega meje slovenistike, vendar lahko daje pobude tudi za raziskovanje slovenskega literarnega prostora, saj tudi njega označujejo večjezičnost, večkulturnost in regionalne posebnosti.

Od devetdesetih let naprej se je raziskovanje slovenske literature na Koroškem razvijalo v prepletu strok, ki se težiščno, primerjalno ali priložnostno ukvarjajo s to tematiko, in razširilo na primer na spominsko in pričevanjsko literaturo in njihove kontekste. Sem sodijo interdisciplinarni projekt *Literatura in odpor – odpor v literaturi* (Leben/Köstler), razprave zgodovinarja Avgušтина Malleja (»Spominjanje na upor«, 2003), članki Marije Jurić-Pahor (»Transgeneracijska transmisija 'taboriščne izkušnje' in molk«, 2006; »O nuji pripovedovati o Auschwitzu«, 2008), tematski zbor-

nik *Krieg, Widerstand, Befreiung* (2012, ur. F. Hafner) in razprava »Bücher gegen das Vergessen« (2012) komparativistke Judith Götz o pričevanjih koroških Slovencev v istoimenski zbirki.

Druga področja, s katerimi se ukvarja avstrijska literarnovedna slovenistika, niso tako obsežna kot koroška tematika. Prispevki celovških slavistov so nastali predvsem v sklopu izbranih težišč ob skupnih srečanjih s slavističnim oddelkom Univerze v Ljubljani. Andreas Leitner in Klaus Detlef Olof sta obravnavala poezijo oz. sonet pri Jenku in Prešernu, slednjemu se je poglobljeno posvetil Rudolf Neuhäuser (*Dein Dichter hat den Slovenen Kränze neu gewunden*, 2012), ki je tudi primerjal zgodnje ekspresionistično pesništvo Stanka Majcna z nemškim ekspresionizmom, modernistično življenjsko občutje pri Josipu Murnu in Antonu Čehovu ter odnos Otona Župančiča do dunajske moderne.

Prav (slovenski) Dunaj in slovenska moderna tvorijo drugo vidnejše raziskovalno težišče avstrijske slovenistike. Maria Vera Claricini je pisala o Dunaju Ivana Cankarja, Katja Sturm-Schnabl o liku ženske v romanu *Gospa Judit*, o simbolizmu v Cankarjevi socialno angažirani prozi in ljubljanskih literarnih kavarnah, Andrej Leben o slovenski in češki kratki prozi tega obdobja in odmevih dunajske moderne v Ljubljanskem zvonu. S primerjalnega vidika se je s slovenskim pogledom na Dunaj ukvarjal Stefan Simonek v člankih o dunajskih parkih pri Cankarju in Ivu Vojnoviću, o kavarni v slovenski in hrvaški moderni in o pismih Otona Župančiča Berti Vajdič. Erwin Köstler, prevajalec in urednik nemške izdaje Cankarjevih del, je s spremnimi besedami in diskusijskimi prispevki vnašal nova dognanja v cankarjeslovje. V zvezi z motivom Dunaja gre omeniti prispevek Leva Detele o (povojni) podobi Dunaja v slovenski književnosti.

Tretje, zelo ohlapno težišče so raziskave o slovenski literaturi od razsvetljenstva do romantike. Sem spadajo članki Katje Sturm-Schnabl o Antonu Tomažu Linhartu in odmevih francoske revolucije na Koroškem ter njenega pomena za slovensko nacionalno emancipacijo. V zvezi s predromatiko in romantiko so bili že omenjeni prispevki Ericha Prunča in celovške slavistike. Ta sklop dopolnjujejo članki Petra Scherberja in Erwina Köstlerja o Prešernu, knjiga Wilhelma Bauma o Urbanu Jarniku, monografija *Interkulturelle Asymmetrie* (1999) in nekateri prispevki v zborniku *Zur Geschichte der österreichisch-slovenischen Literaturbeziehungen* (1998). Znatno manj se je avstrijska slovenistika posvečala obdobju realizma, ki sta se ga dotaknila Klaus Detlef Olof v analizi Levstikove prozne teorije in Bernardica Katušić ob Tavčarjevi prozi. Podobno velja za literaturo med vojnoma, ki sta jo poleg Neuhäuserja obravnavala Erwin Köstler v monografiji o Kosovelovih-Ocvirkovih *Integralib* in Peter Scherber v člankih o medvojni kratki prozi Slavka Gruma in drugih.

Presenetljivo malo je kulturološko zasnovanih literarnovednih razprav (K. D. Olof, E. Popovska). Skromen je na prvi pogled tudi zbir avtoric in avtorjev iz Slovenije, ki pritegnejo zanimanje avstrijskih slovenistov. Ob Prešernu, Cankarju, Kosovelu, Prežihu in Borisu Pahorju je pogosteje obravnavan še Drago Jančar (S. D. Völkl, E. Popovska, P. Scherber). Vendar je ta seznam bistveno obsežnejši ob upoštevanju širših individualnih raziskovalnih težišč. Sem lahko uvrstimo primerjalne raziskave Janeza Strutza, slovensko otroško in mladinsko literaturo ter kriminalni roman, ki jih proučuje Peter Svetina, in slovensko avtobiografsko pisanje, s katerim se ukvarja pisec prispevka.

Od koroških avtoric in avtorjev je največ pozornosti deležen Florjan Lipuš, čigar dela analizirajo komparativisti, germanisti in slovenisti (J. Strutz, K. Amann, H. Lengauer, P.-H. Kucher, L. M. Ruhdorfer), kar velja tudi za odmevni, v nemščini napisani prozni prvenec Maje Haderlap. Sledijo Janko Messner, Milka Hartman, Gustav Januš, Jani Oswald in Fabjan Hafner, medtem ko o večini drugih vidnejših ustvarjalcev (Janko Ferk, Andrej Kokot, Cvetka Lipuš, Vinko Ošlak, Valentin Polanšek idr.) pišejo predvsem literarni znanstveniki iz Slovenije. V domet slovenistike sodijo tudi razprave o odnosu drugojezičnih avtorjev do slovenščine, kot na primer študija Fabjana Hafnerja o Petru Handkeju (*Peter Handke: Unterwegs ins neunte Land*, 2008).

Delokrog avstrijske slovenistike zaobjema še druge dejavnosti, zlasti prevajanje, a tudi dokumentiranje in raziskovanje prevajalske dejavnosti in sprejemanje slovenske literature v nemškem govornem prostoru (P. Kersche, L. Detela, K. D. Olof, E. Köstler idr.) ter izdajanje (i)zbranih del in zbornikov (Florjan Lipuš, Janko Messner), komentiranih pesniških izborov (Gustav Januš, Milka Hartman) in antologij.¹⁰

Sklep

Pričujoči pregled avstrijske slovenistike in njenega prispevka k slovenski literarni vedi ni popoln in je moral ostati v marsikaterem pogledu nedorečen, vendar je mogoče iz njega izveliči nekaj zaključkov. Prvi zadeva sintagmo avstrijska slovenistika, ki je večpomenska. V ožjem pomenu označuje raziskovalke in raziskovalce, ki so dejavni v okviru avstrijske univerzitetne slavistike, ter absolventke in absolvente slovenističnih študijskih smeri in programov. V širšem pomenu pa zaobjema vse strokovnjakinje in strokovnjake v Avstriji, ki bolj ali manj pogosto obravnavajo slovenistične teme. Obe pojmovanji sta utemeljeni, saj prvo izhaja iz institucionaliziranosti stroke, drugo pa iz interdisciplinarne prakse. Drugi zaključek zadeva raziskovalna področja avstrijske

literarnovedne slovenistike. Težiščno se ukvarja predvsem s slovensko literaturo in kulturo v Avstriji, ob tem pa s širokim poljem skupne avstrijsko-slovenske kulturne dediščine in zgodovine in z raziskovanjem sicer redkeje obravnavanih literarnih žanrov. Verjetno ni preveč tvegana podmena, da bo »slovenica austriaca« tudi še v bližnji prihodnosti osrednje raziskovalno težišče, s katerim avstrijska slovenistika lahko prispeva k slovenskemu in avstrijskemu literarnovednemu diskurzu ter literarni zgodovini obeh držav.

OPOMBE

¹ O zgodovini avstrijske slavistike so pisali Rudolf Jagoditsch, Stanislav Hafner (1985), Heinz Miklas in drugi, še večje je število člankov o zgodovini slavistike in slavističnih oddelkov na posameznih univerzah (Celovec: Gerhard Neweklowsky, Ljubinica Črničev, Marija Smolić; Dunaj: Rudolf Jagoditsch, Josef Matl, Stanislav Hafner, Katja Sturm-Schnabl, Zoran Konstantinović, Christian Hannick, Gertraud Marinelli-König, Heinz Miklas; Gradec: Josef Matl, Stanislav Hafner, Linda Aitzetmüller-Sadnik, Manfred Trumer, Heinrich Pfändl, Peter Grzybek, Ludvik Karničar; Innsbruck: Astrid Fill, Barbara Meyer, Salzburg: Otto Kronsteiner).

² O slovenistiki na posameznih univerzah so pisali mdr. Erich Prunč (»K zgodovini«), Katja Sturm-Schnabl (»Slovenistik«), Ludvik Karničar (»Die Perspektiven«) in Herta Maurer-Lausegger (»Zur Slovenistik«).

³ Na dunajski slavistiki je na bachelorski in masterski stopnji trenutno osem oz. deset študijskih smeri (bolgarščino, bosanščino/hrvaščino/srbščino, češčino, poljščino, ruščino, slovaščino, slovenščino in ukrajinščino ter slavistiko in občo slavistiko), v Gradcu in Celovcu tri (bosanščino/hrvaščino/srbščino, ruščino, slovenščino). Univerzi v Salzburgu in Innsbrucku nudita študij ruščine in slavistike s poudarkom na češčini, poljščini in ruščini. Diplomski pedagoški študij je mogoče študirati na Dunaju iz bosanščine/hrvaščine/srbščine, češčine, poljščine, ruščine, slovaščine in slovenščine, v Gradcu iz bosanščine/hrvaščine/srbščine, ruščine in slovenščine, v Celovcu iz slovenščine in v Salzburgu in Innsbrucku iz ruščine. Center za prevodoslovje na Dunaju upošteva bosanščino/hrvaščino/srbščino, poljščino, ruščino in češčino, Inštitut za teoretično in praktično prevodoslovje v Gradcu bosanščino/hrvaščino/srbščino, ruščino in slovenščino, Inštitut za translatoLOGIJO v Innsbrucku ruščino, Inštitut za slovanske jezike na Ekonomski univerzi na Dunaju pa češčino in ruščino.

⁴ Samo graška univerza je imela od leta 1896 izredno stolico za slovenščino, ki jo je po Karl Štreklu zasedel še Rajko Nahtigal, a je bila leta 1917 ukinjena, ko je bil slednji izvoljen za naslednika Matije Murka in je prevzel stolico za slovansko filologijo (Hafner 66–67, 77).

⁵ Glej pregled dejavnosti inštituta na: http://www.szi-dunaj.at/prireditve/GLAVNI_SEZNAME_2000_2010_0911.pdf.

⁶ Glej http://static.uni-graz.at/fileadmin/bib/downloads/service/broschueren/presse/bibwww_beilage_uz_soe_web.pdf in <http://www.suedosteuroopa.uni-graz.at/de/s%C3%BCdosteuroopa-und-die-universit%C3%A4t-graz>.

⁷ Izšle so knjige *Die slowenische Literatur in Kärnten: Ein Lexikon* (1991) s prispevki Klause Amanna, Matjaža Kmecla, Franca Zadravca, Borisa Paternuja in Franceta Bernika, *Der Flügelschlag meiner Gedanken* (1992, ur. Janko Ferk in Ludwig Legge), monografija Andreja Lebna *Vereinnahmt und ausgegrenzt: Die slowenische Gegenwartsliteratur in Kärnten* (1994) in antologija *Monologi in dialogi z resničnostjo* (1995, ur. Franc Zadavec).

⁸ Izjema je v tem pogledu sodelovanje Leva Detele pri monografiji *Slovenska izseljenska književnost* (1999) s prispevkom o povojni slovenski zdomski književnosti v Evropi.

⁹ Najnovejši pregled zgodovine slovenske literature v nemškem jeziku je knjiga Marije Mitrović *Die Geschichte der slowenischen Literatur: Von den Anfängen bis zur Gegenwart* (2001) v prevodu Katje Sturm-Schnabl, pri čemer je značilno, da jo je uredniško obdelala in razširila predvsem v poglavjih, ki zadevajo slovensko književost na avstrijskem Koroškem.

¹⁰ Po izidu knjige *Na zeleni strebi vetra/Auf dem grünen Dach des Windes* (1980), izboru sodobne slovenske lirike in izboru sodobne slovenske proze *Zeichen und Wege* v soredništvu Rudolfa Neuhäuserja in Klauša Detelja Olofa ter dvojezični antologiji *Das slowenische Wort in Kärnten/Slovenska beseda na Koroškem* (1985) so izšle še nadaljnje antologije, ki so jih uredili slovenisti in poznavalci koroške slovenske literature: *Der Flügelschlag meiner Gedanken* (ur. Janko Ferk in Ludwig Legge, 1992), *Nirgendwo eingewebte Spur* (ur. Janko Ferk, 1995), *Der Spiegel, in dem wir uns sehen* (ur. Lev Detela et al., 1995), *Traumreisen und Grenzermessungen: Reisende aus fünf Jahrhunderten über Slowenien* (ur. Klaus Detlef Olof in Miloš Okuka, 1995), *Anleitung zum Schreiben* (ur. Janko Ferk, 1996), *Europa erlesen: Kärnten* (ur. Lojze Wieser, 1998), *Kärnten literarisch* (ur. Klaus Amann et al., 2002), *Iz odpora – o odporu: Mala vojna antologija* (ur. Andrej Leben, 2003), *Nove večernice: Geschichten aus Kärnten/Koroška* (ur. Emil Kristof, Doris Moser in Helga Rabenstein, 2005), *Zgodbe iz maTjaževe dežele* (ur. Andrej Leben, 2011)

LITERATURA

- Bister, Feliks et al. »Aktualna vprašanja slovenskega jezika in kulture na Koroškem«. *Ježik in slovstvo* 23.6 (1978): 240–251.
- Bratož, Igor. »Uspešno životarjenje v nekdanji prestolnici. Študentje in absolventi slovensčine na Inštitutu za slavistiko dunajske univerze so v Ljubljani predstavili svoja novejša raziskovalna dela«. Delo 38.283 (7.12.1996): 7.
- Dolinar, Darko: *Med književnostjo, narodom in zgodovino: Razgledi po starejši slovenski literarni vedi*. Celje in Ljubljana: Celjska Mohorjeva družba in Založba ZRC, ZRC SAZU, 2007.
- Fischer, Gero. *Perspektiven der Slowenistik am Institut für Slavistik der Universität Wien aus der Sicht der Lehre. Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 263–272.
- Hafner, Stanislaus: »Geschichte der österreichischen Slavistik«. *Beiträge zur Geschichte der Slavistik in nichtslawischen Ländern*. Ur. Josef Hamm in Günther Wytrzens. Wien: ÖAW, 1985. (Schriften der Balkankommission, Linguistische Abteilung 30). 11–88.
- Juvan, Marko. »O usodi 'velikega žanra'«. *Kako pisati literarno zgodovino danes? Razprave*. Ur. Darko Dolinar in Marko Juvan. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, 2003. 17–49.
- Karničar, Ludvik. »Die Perspektiven der Slowenistik in Graz«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 255–261.
- — —. »200 Jahre seit der Gründung des ersten Studentenvereins Societas Slovenica durch Johann Nepomuk Primitz (Janes Nepomuk Primic) und die Bedeutung der Stadt Graz für die Slowenen«. *Graz und Slowenen/Grades in Slovenci*. Ur. Ludvig Karničar in Vincenc Rajšp. Wien, Graz in Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011. 21–37.
- Matl, Josef. »Zur Geschichte der slavischen Philologie in an der Universität Graz«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 8 (1960): 190–194.
- Maurer-Lausegger, Herta: »Pavle Zabltnik: učitelj na celovški univerzi in sodelavec celovškega radia ORF«. *Pavle Zabltnik. Simpozij ob desetletnici smrti dr. Pavleta Zabltnika. Zbornik predavanj in prispevkov*. Ur. Majda Fister in Peter Fister. Celovec: Mohorjeva založba, 2004. (Koroški etnološki zapisi 4). 56–69.

- — —. »Stanislaus Hafner (1916-2006): Lebensweg und Forschungsinhalte«. *Graz und Slowenen/Gradeč in Slovenci*. Ur. Ludwig Karničar in Vincenc Rajšp. Wien, Graz in Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, 2011. 131–143.
- — —. »Zur Slowenistik an der Universität Klagenfurt«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 247–254.
- Neweklowsky, Gerhard. »Vorwort«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 5–8.
- Prunč, Erich. »Deutsch-slowenische/kroatische Übersetzung 1848–1918. Ein Werkstattbericht«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 163–175.
- — —. »K zgodovini slovenskih predavanj in slavistike na graški univerzi«. *Slavistična revija* 18.3–4 (1970): 241–248.
- Reichmayr, Michael. *Ardigata! Krucinal! Ein slowenisches Schimpfwörterbuch, basierend auf Arbeiten von Josef Matl (1897–1974) zum deutsch-slawischen Sprach- und Kulturkontakt*. Graz: Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark in Laafeld: Pavelhaus/Potrna: Pavlova hiša, 2003. (Wissenschaftliche Schriftenreihe des Pavelhauses/Znanstvena zbirka Pavlove hiše 1).
- Smole, Vera. »Delež avstrijske slovenistike pri Slovenskem, Slovanskem in Evropskem lingvističnem atlasu«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 73–78.
- Strutz, Johann. »Regionalität – Interregionalität – Komparatistik: Die slowenische Literatur im Rahmen des Klagenfurter komparatistischen Regionalschwerpunkts«. *Wiener Slavistisches Jahrbuch* 53 (2007): 109–120.
- — —. »Zur zweiten Auflage«. *Profile der neueren slowenischen Literatur in Kärnten: Mit Beiträgen über Theater und Film*. Ur. Johann Strutz et al. Klagenfurt, Wien in Ljubljana: Hermagoras/Mohorjeva družba, 1998. 7–9.
- Sturm-Schnabl, Katja. »Slovenistik an der Universität Wien als europäischer Beitrag«. *Die Funktion der Slavistik im europäischen Bildungswesen*. Wieliko Tarnowo, Krakau in Sankt-Petersburg: Gelehrte Gesellschaft, 1997. (Die slawischen Sprachen 55). 95–114.
- Vogel, Milan. »Slovenščino so v znanstveno zibel položili v Gradcu«. *Delo* 53.248 (25. 10. 2011): 18.
- Weiss, Peter in Darko Dolinar. »Slovenistika«. *Enciklopedija Slovenije*. Zv. 11. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1997. 382–385.
- Zadnikar, Janez. »Prodor naše slovenistike«. *Delo* 21.131 (7. 6. 1979): 3.

Slovenian Studies in Austria and Slovenian Literary Studies

Keywords: Austrian literary studies / Slavic languages and literatures / Slovenian languages and literatures / Slovenian literary studies

This article discusses the development of Slovenian studies in Austria after 1918 with a special emphasis on current literary studies and its contribution to the discourse of scholarship on Slovenian literary studies. The first part provides an overview of the structural, staffing, and content-related dimensions of this discipline, which has gained a more independent profile within Austrian Slavic studies in recent decades. After the

reform of the university act and the introduction of university-level Slavic studies courses in 1975, this was also largely contributed to by close contacts between the University of Klagenfurt and the Slavic and Slovenian studies departments in Slovenia, the research projects of the Graz Slavic Department, and the efforts to establish a Slovenian studies professorship in Vienna. Conferences, better structural embeddedness in Slavic studies departments, and the introduction of the first full professorship at the University of Graz also helped enhance the profile of Slovenian studies in Austria. Graz can also be considered the birthplace of research in Slovenian studies because in 1811 the first department for Slovenian was established at the Jesuit University there. Research in Slovenian studies in Austria has long been dominated by a linguistic and dialectology orientation, whereas literary studies only became popular in recent decades, especially with studies on Slovenian literature in Austrian Carinthia. However, Slovenian studies topics are dealt with not only by university and academic Slovenian studies, but also a series of other disciplines and researchers that make up a variegated network of institutions, structures, and individuals that share an interest in this subject and do not follow the model of Slovenian studies as national philology. Slovenian studies has a special place within Austrian Slavic studies because it deals with the language, literature, and culture of a neighboring country with which it shares its political past and the “European” present as well as one of its ethnic minorities. Both characterize the research orientation of Slovenian studies in Austria and its specific contribution to Slavic and Slovenian studies in Slovenia.

The second part outlines the research focal points of current Slovenian literary studies in Austria, with which it occupies a special place within Slovenian literary studies. The most productive thematic area is definitely Slovenian literature in Austrian Carinthia, which is also being studied by many Slovenian specialists in Slovenia. The theoretical and methodological approaches of Austrian researchers to Slovenian literature in Austrian Carinthia differ from Slovenian literary studies practice in that they place a stronger emphasis on the bilingualism and multilingualism of the region. In representative Slovenian literary-history overviews, one cannot generally find any reflection of the work by Austrian researchers, even though their contributions help shape the discourse on Slovenian literature and Slovenian literary history. Other research areas of Slovenian literary studies in Austria are not as explicit as the Austrian Carinthian topic and cover Slovenian modernism and its connections with Vienna, literature between the Enlightenment and Romanticism, and some extensive individual research focal points.

The author draws attention to the double meaning of the term “Slovenian studies” in Austria because, on the one hand, it denotes an institutionalized university and academic discipline and, on the other hand, the work by all professionals in Austria that more or less focus on Slovenian studies topics. The author concludes by assuming that, especially through research that deals with Austrian-Slovenian cultural heritage, Slovenian studies in Austria will continue to contribute its share to both the Slovenian and Austrian literary studies discourse and the literary history of both countries.